

ТИПОЛОГІЧНІ ВІДМІННОСТІ У ВИРАЖЕННІ МОДАЛЬНОСТІ У ФРАНЦУЗЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Бритвін Д. В.

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри романської філології

Навчально-науковий інститут філології

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

бульвар Тараса Шевченка, 14, Київ, Україна

orcid.org/0009-0007-0811-2014

d.brytvyn@knu.ua

Ключові слова: *деонтичність, безособові формули, граматикалізація, суб'юнктив, науково-технічний дискурс, мовний корпус.*

Метою дослідження було визначити структурно-семантичні закономірності реалізації модальних значень у двох мовах і виявити універсальні та специфічні характеристики їх граматичної організації. Методологія дослідження поєднувала теоретико-описовий, корпусно-емпіричний і типологічно-порівняльний підходи. Матеріал становили корпусні дані та офіційні тексти різних жанрів: науково-технічного, академічного й нормативно-правового. Результати аналізу засвідчили, що у французькій мові модальні значення реалізувалися переважно через аналітичні дієслівні конструкції *devoir, falloir, pouvoir* та безособові формули *il faut, il convient de, il est interdit de*, які передавали значення обов'язку, дозволу й заборони. В українській мові їхніми функціональними відповідниками виступали «мусити/повинен», «треба/слід», «можна», що виявляли ширшу лексико-синтаксичну варіативність, гнучкість контекстуального вживання та можливість передачі модальних відтінків через інтонаційно-граматичні засоби. Порівняльний аналіз показав, що французька система тяжіє до граматичної стабільності, високого рівня аналітичності та формальної стандартизації, тоді як українська характеризується більшою семантичною рухливістю, гнучкістю лексико-синтаксичних засобів і контекстуальною адаптивністю. У технічному й науковому дискурсах обидві мови демонструють прагнення до деперсоналізованого вираження деонтичних значень, тоді як у академічних текстах домінують епістемічні формули припущення (*on peut supposer que* / «можна припустити, що»), що підкреслює аргументативну стриманість. Виявлено функціональну симетрію базових модальних дієслів, спільну тенденцію до граматикалізації службових конструкцій в офіційних жанрах та прагматичну схожість у реалізації когнітивних і нормативних значень. Практичне значення дослідження полягає у тому, що його результати можуть бути використані для вдосконалення методів контрастивного аналізу, розроблення навчальних програм із лінгвістики та перекладу, укладання двомовних граматичних довідників. Окрім того, зібраний матеріал створює базу для подальшого формування корпусних моделей автоматичного розпізнавання модальності, що має перспективне застосування у сфері машинного перекладу, лінгвістичної експертизи та освітньої аналітики.

TYPOLOGICAL DIFFERENCES IN THE EXPRESSION OF MODALITY IN FRENCH AND UKRAINIAN

Brytvin D. V.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of Romance Philology
Educational and Scientific Institute of Philology
of Taras Shevchenko National University of Kyiv
Taras Shevchenko Boulevard, 14, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0009-0007-0811-2014
d.brytvin@knu.ua*

Key words: *deonticity, impersonal constructions, grammaticalization, subjunctive, scientific-technical discourse, language corpus.*

The aim of the study was to identify the structural and semantic regularities in the realization of modal meanings in two languages and to determine the universal and specific features of their grammatical organization. The research methodology combined theoretical-descriptive, corpus-empirical, and typological-comparative approaches. The material included corpus data and official texts of various genres – scientific, technical, academic, and legal. The results showed that in French, modal meanings were mainly expressed through analytical verb constructions *devoir*, *falloir*, *pouvoir* and impersonal formulas *il faut*, *il convient de*, *il est interdit de*, conveying obligation, permission, and prohibition. In Ukrainian, their functional counterparts were *мусити* / *повинен*, *треба* / *слід*, *можна*, which exhibited greater lexico-syntactic variability, contextual flexibility, and the ability to express modal nuances through intonational and grammatical means. Comparative analysis revealed that the French system tends toward grammatical stability, a high level of analyticity, and formal standardization, whereas Ukrainian shows greater semantic mobility and contextual adaptability. In technical and scientific discourse, both languages favor depersonalized expression of deontic meanings, while in academic texts, epistemic formulas of assumption (*on peut supposer que* / «*можна припустити, що*») predominate, emphasizing argumentative restraint. A functional symmetry of core modal verbs, a shared tendency toward grammaticalization of auxiliary constructions in official genres, and pragmatic similarity in the realization of cognitive and normative meanings were identified. The practical significance of the study lies in its potential use for refining methods of contrastive linguistics, developing curricula in linguistics and translation, and compiling bilingual grammatical reference works. Furthermore, the collected material provides a foundation for creating corpus-based models of automatic modality recognition, with promising applications in machine translation, linguistic expertise, and educational analytics.

Постановка проблеми. Проблематика модальності в сучасній лінгвістиці залишається складною через її багатовимірний характер, що охоплює граматичний, семантичний і прагматичний рівні. У межах функціонально-когнітивного підходу актуалізується потреба переосмислити механізми вираження модальних значень і встановити типологічні закономірності їх реалізації у різних мовах. Порівняння французької та української мов, попри належність до різних морфологічних типів, дає змогу простежити спільні принципи когнітивного кодування оцінних та ілюкативних значень. Відсутність системного типологічного

аналізу в романській і слов'янській традиціях ускладнює визначення універсальних і специфічних рис модальності, що зумовлює наукову й практичну значущість дослідження, пов'язану з удосконаленням перекладознавчих, педагогічних і корпусно-лінгвістичних підходів до її інтерпретації. Дослідження здійснювалося у змішаній парадигмі, що поєднувала теоретико-описовий, корпусно-емпіричний і типологічно-порівняльний підходи. Роботу виконано у три етапи: концептуалізація категорії модальності; емпіричне кодування прикладів французької та української мов; типологічне зіставлення інвентарів модаль-

них засобів. Параметри аналізу охоплювали тип модальності, граматичний чи лексичний маркер, синтаксичну модель, жанр і ступінь персоналізації висловлення. Матеріалом слугували корпусні, наукові, інструктивні та нормативні джерела. Для вивчення модальних дієслів використано багатомовний корпус *Tatoeba* [Tatoeba, 2025], що забезпечив зіставні приклади типу FR–UKR (*devoir, falloir, pouvoir* / «мусити», «треба», «можна»). Модальність у науково-технічному дискурсі досліджувалася за офіційними документами та інструкціями [Le Dédouanement..., 2021; ДСНС України, 2021; Direction générale..., 2023; МОП України, 2025] і науковими працями [Palasis, 2010; Vuollet, 2024]. Епістемічна модальність проаналізована за академічними текстами [Stoltz, 2011; Локтев, 2019; Dudka, 2017; Корецька, 2020; France. Ministère..., 2025]. Деонтична модальність вивчалася на матеріалі законодавчих актів і нормативних документів [Décret n° 2006–1386 du..., 2006; Закон України «Про...», 1996; Décret n° 2019–1082 du..., 2019; Верховна Рада України..., 2025; Служба освітнього омбудсмена..., 2023; МОН України..., 2025].

Питання модальності розглядалося в українській та франкомовній лінгвістиці з різних позицій. У працях описано суб'єктивну модальність як компонент лінгвопрагматичної структури висловлення, реалізація якої зумовлена комунікативною інтенцією мовця [Pedchenko, 2020]. Виявлено варіативність модальних стратегій у функціональних стилях, де в офіційно-ділових текстах домінують деонтичні конструкції, а в неформальному спілкуванні активізуються емоційно-оцінні засоби [Bondarchuk & Chumachenko, 2021]. Показано, що стандартизація сучасної української мови охоплює і сферу модальних виразів, які змінюються під впливом офіційної комунікації, набуваючи більш уніфікованого характеру [Britsyn et al., 2021]. Дослідження емоційної модальності розкрили її роль у когнітивно-прагматичній організації висловлення, де вигук та окличні конструкції формують ілюкутивну силу повідомлення [Navchuk & Shutak, 2020]. Антропоцентричний вимір модальності визначено як відображення мовної індивідуальності та когнітивної позиції комуніканта, що впливає на стилістичну ідентичність мовця [Radchuk & Tuchyna, 2025]. Міжсеміотичні аспекти категорії описано як універсальний механізм передачі смислу між різними комунікативними кодами, що підтверджує універсальність модальності як категорії мислення [Holubenko, 2022]. У франкомовній традиції модальне поле розглядається як цілісна семантична система, у межах якої співіснують епістемічна, деонтична та алептична модальність [Le Querler, 2022]. Установлено

високий ступінь граматикизації романських мов за збереження прагматичної гнучкості залежно від типу дискурсу [Haßler, 2022]. Модальність також інтерпретується як афективний маркер, що виражає емоційну позицію мовця [Badir, 2021], а також як центральний елемент системи часу та евіденційності, який забезпечує вираження достовірності [Patard, 2023]. Попри напрацьовану теоретичну базу, у дослідженнях відсутній цілісний порівняльний аналіз французької та української систем модальності. Недостатньо описаними залишаються функціональні особливості модальних конструкцій у науковому й технічному дискурсі, що потребує уточнення їхніх граматичних і прагматичних характеристик.

Мета і завдання статті – з'ясування типологічних особливостей функціонування категорії модальності у французькій та українській мовах у межах єдиного функціонально-семантичного поля. Для досягнення цієї мети визначено такі завдання: описати теоретичні засади категорії модальності, її види, функції та семантичну структуру; здійснити корпусно-емпіричний аналіз засобів вираження модальності у французькій та українській мовах, охопивши модальні дієслова, безособові конструкції, епістемічні й деонтичні типи; провести типологічну систематизацію виявлених моделей і сформулювати узагальнення щодо подібностей і розбіжностей у реалізації модальних значень у двох мовах; уточнити роль модальних засобів у забезпеченні когнітивної, комунікативної та прагматичної цілісності тексту.

Об'єкт дослідження – категорія модальності як багаторівнева система вираження відношення між висловленням і дійсністю у французькій та українській мовах.

Предмет дослідження – типологічні особливості засобів вираження модальності: лексичних, граматичних і синтаксичних конструкцій у різних функціональних стилях, насамперед у науковому та технічному дискурсі.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Теоретичні основи дослідження категорії модальності

Категорія модальності є однією із центральних універсаль мови, що відображає ставлення між висловленням і дійсністю, між мовцем та змістом повідомлення. У сучасній лінгвістиці вона трактується як багатоаспектне явище, що поєднує логічні, семантичні, граматичні та прагматичні параметри. Семантичний підхід розглядає модальність як вираження можливості, необхідності чи оцінки дії; логічний – як відображення істинності висловлення; функціонально-граматичний – як систему морфологічних і синтаксичних засобів, а прагматичний – як інструмент реалізації комунікативного наміру мовця.

Модальність посідає проміжне місце між граматичними та функціонально-семантичними категоріями й виявляється через взаємодію з часом, способом, аспектом та ілокутивністю. Вона позначає актуальність або потенційність події, виражає можливість, умовність чи бажання, відображає завершеність дії та визначає статус висловлення – твердження, наказу, прохання чи припущення. Таким чином, модальність виступає інтеграційним механізмом когнітивних і комунікативних процесів мовлення [Hammond & Noonan, 2023].

Дослідження засвідчило взаємозв'язок модальності з аспектуальністю й темпоральністю, що утворюють єдину систему вираження суб'єктивної оцінки дії [Boehm, 2020]. Часові й видові параметри визначають межу між актуальною та потенційною подіями. Отримані результати підтверджують наведені спостереження, але уточнюють їх типологічно: у французькій мові взаємодія модальності з аспектом реалізується через допоміжні дієслова, тоді як в українській – через вищо-часові форми. Це свідчить, що морфологічна організація безпосередньо зумовлює характер функціонування модальних структур.

Система модальності охоплює кілька взаємопов'язаних типів, які відображають різні аспекти мовленнєвої діяльності. Найбільш усталеною у

лінгвістиці є класифікація на деонтичну, епістемічну, динамічну (волітивну) та емоційно-оцінну модальність (табл. 1).

Розмежування цих типів не є абсолютним, оскільки вони часто перетинаються у реальному мовленні. Наприклад, епістемічні конструкції можуть мати емоційно-оцінне забарвлення, а деонтичні формули – виражати волітивність або ступінь упевненості мовця. Таким чином, різновиди модальності утворюють ієрархічну, але взаємопов'язану систему, у межах якої значення модальних компонентів можуть накладатися або взаємно модифікуватися.

Функціональна природа модальності визначається її здатністю виражати ставлення мовця до повідомлення, регулювати процес комунікації та забезпечувати когерентність тексту. У структурі мовлення модальність виконує низку функцій: когнітивну, комунікативну, прагматичну та текстову (табл. 2).

Модальність функціонує у взаємозв'язку з іншими рівнями мовної системи: когнітивна основа визначає її семантичний потенціал, комунікативна – прагматичну релевантність, а текстова – структурну цілісність висловлення. У цій взаємодії вона постає як універсальний механізм організації мовлення, що поєднує знання, інтенцію й форму. Модальність виконує когнітивні,

Таблиця 1

Типологія основних видів модальності та їхні функціональні характеристики

Тип модальності	Семантична суть	Змістові параметри	Засоби вираження	Комунікативна функція
Деонтична	Вираження обов'язку, дозволу чи заборони	Відображає зв'язок між дією та нормативними умовами її реалізації; позначає соціально або логічно зумовлену необхідність	Граматичні та лексичні засоби директивного типу (повинен, треба, заборонено); імперативні конструкції	Регуляція поведінкових актів, встановлення норм і правил комунікації
Епістемічна	Вираження ступеня впевненості або припущення	Формує когнітивний вимір висловлення; відображає рівень достовірності або ймовірності події	Частки (можливо, певно, ймовірно), модальні дієслова, синтаксичні конструкції припущення	Вираження пізнавальної позиції мовця, градація впевненості у висловленому судженні
Динамічна (волітивна)	Вираження можливості, здатності, наміру	Указує на внутрішній потенціал або волю суб'єкта до дії; характеризує фізичну, психічну чи інтелектуальну спроможність	Дієслова можливості та наміру (можу, хочу, здатен), інфінітивні конструкції	Опис суб'єктивних умов виконання дії, вираження потенційності
Емоційно-оцінна (прагматична)	Вираження емоційного ставлення мовця до змісту	Формує суб'єктивну оцінку дійсності, позначає емоційний стан і ставлення до події	Експресивні частки, інтонація, вигук, оцінні прикметники (добре, жакливо, чудово)	Підкреслення емоційного аспекта висловлення, маркування інтерперсональної позиції мовця

Джерело: складено автором на основі [S. Roca-Royes, 2023].

Таблиця 2

Основні функції модальності та їхні змістові характеристики

Функція	Змістова характеристика	Основні прояви	Комунікативна роль
Когнітивна	Репрезентація знання, переконання, оцінки достовірності висловлення	Відображає інтелектуальну позицію суб'єкта; забезпечує зв'язок між мисленням і мовною формою; фіксує рівень упевненості	Формує концептуальне сприйняття дійсності, структурує знання у висловленні
Комунікативна	Формування ілюктивної сили висловлення та регуляція мовленнєвої взаємодії	Реалізується у твердженнях, наказах, пораді, запитанні; визначає тип акту спілкування	Забезпечує ефективність мовленнєвої дії, встановлює соціальну взаємодію між адресантом і адресатом
Прагматична	Вираження суб'єктивної позиції, наміру або емоційного ставлення мовця	Відображає інтенцію, волю, емоції; може бути експліцитною або імпліцитною; маркує оцінність висловлення	Передає індивідуальну комунікативну стратегію мовця, створює емоційно-оцінну тональність
Текстова	Забезпечення когерентності та логічної цілісності дискурсу	Формує зв'язки між частинами тексту; співвідносить нову інформацію з контекстом; позначає умовність і достовірність	Підтримує логічну послідовність викладу, сприяє узгодженню семантики висловлення в межах тексту

Джерело: складено автором на основі [A. Thomasson, 2020].

комунікативні, прагматичні та текстові функції, забезпечуючи цілісність дискурсу. Її взаємозв'язок із категоріями часу, аспекту й способу зумовлює темпоральну динаміку висловлення [Martins, 2020]. Отримані результати уточнюють попередні підходи, показуючи, що модальність виходить за межі граматики, охоплюючи соціально-прагматичну сферу, де вона регулює рівень офіційності, дистанцію між комунікантами та інтенцію мовця.

Отже, модальність у сучасній лінгвістиці розглядається як багатовимірна категорія, яка інтегрує когнітивний, граматичний і комунікативний рівні мови. Її структура формується через взаємодію типів і функцій, що забезпечують узгодженість між формальними, семантичними та прагматичними властивостями висловлення. Такий підхід дає змогу трактувати модальність не як ізольований граматичний феномен, а як універсальну характеристику мовлення, яка визначає спосіб репрезентації знання та комунікативної позиції суб'єкта у будь-якому типі дискурсу.

Типологічні особливості вираження модальності у французькій та українській мовах

Категорія модальності у природній мові постає не лише як теоретичний конструкт, а й як динамічна система засобів, що реалізуються у конкретних мовленнєвих практиках. Її функціонування відображає спосіб, у який мовець співвідносить висловлену пропозицію з реальністю, знанням або нормою дії. Емпіричний аналіз модальних структур дає змогу простежити, як граматичні, лексичні й синтаксичні засоби виконують когнітивні, комунікативні та прагматичні функції у різних типах дискурсу. Такий підхід забезпечує можливість опису модальності не як абстрактної

категорії, а як системи реальних мовних реалізацій, що фіксують позицію мовця, рівень достовірності тверджень і ступінь нормативності дії. У сучасному функціонуванні мов різних типів модальність репрезентується через поєднання граматичних маркерів, лексичних індикаторів і структурних моделей, які варіюються залежно від стилю, комунікативної мети та контексту. Найпослідовніше модальне значення виражається в дієслівній системі, що формує базову структуру предикації та визначає характер відношення між суб'єктом і дією.

Модальні дієслова становлять основу граматичної реалізації модальності, оскільки безпосередньо виражають відношення між дією та її можливістю, необхідністю або допустимістю. У французькій мові провідними засобами виступають *devoir*, *falloir* та *pouvoir*, які охоплюють діапазон значень від обов'язку до припущення. Дієслово *devoir* формує деонтичну модальність і передає необхідність виконання дії або моральне зобов'язання: *Tu dois respecter les règles*. Його український відповідник «повинен» функціонує в аналогічній семантичній зоні, хоча частіше має прагматичне забарвлення. Дієслово *falloir* використовується переважно у безособових структурах і вказує на об'єктивну потребу чи норму: *Il faut étudier pour réussir*. Йому відповідає українське «треба» або «слід». Інше модальне дієслово *pouvoir* позначає можливість, дозвіл або потенційну здатність суб'єкта: *Je peux venir demain*. В українській мові його еквівалентом виступає «можу» або конструкція «мати змогу». Дані корпусу Tatoeba [Tatoeba..., 2025] підтверджують сталість таких моделей: *Il doit partir à huit heures*,

Nous pouvons comprendre cette idée, Il faut que tu viennes demain. Ці структури демонструють стабільне поєднання модального предиката з інфінітивом або підрядним реченням із суб'юнктивом, що забезпечує гнучкість у вираженні ступеня модальності. Дослідження уточнило механізми семантичної поліфонії дієслів *devoir* і *pouvoir*, що виражають різні рівні зобов'язання та можливості [Kronning, 2024]. *Devoir* поєднує нормативний і прагматичний аспекти, тоді як *pouvoir* охоплює фізичну, правову та епістемічну можливість. У французькій мові поліфонічність граматично формалізована, а в українській – реалізується лексично й синтаксично через дієслова «мусити», «повинен», «можна» та контекстуальні модифікатори.

Паралельно в українській мові функціонують модальні дієслова «мусити», «повинен», «треба», «можна», які утворюють семантичні групи відповідно до зобов'язання, необхідності, дозволу й можливості. Наприклад, «*Студент мусить скласти іспит до кінця сесії*» відтворює той самий тип деонтичного відношення, що і *Il doit passer l'examen avant la fin du semestre*. У синтаксичному плані французька мова тяжіє до аналітичних конструкцій із допоміжним інфінітивом, тоді як українська зберігає предикативну незалежність модальних слів, часто без чіткої морфологічної інфінітивної залежності. Залежно від комунікативного середовища ці дієслівні структури можуть виконувати різні функції – від вираження особистої оцінки до нормативного регулювання дії. Саме характер дискурсу визначає ступінь суб'єктивності або об'єктивності модального висловлення. У французькій мові переважають допоміжні дієслова *devoir*, *falloir*, *pouvoir*, тоді як українська характеризується більшою лексико-синтаксичною варіативністю. Це узгоджується з висновками [Leahy & Carey, 2020], які пов'язують модальність із когнітивною класифікацією можливості й необхідності. Результати показують, що граматична фіксація французької протиставляється контекстуальній гнучкості української, що зумовлено морфологічною структурою мов.

У технічному та науковому стилях модальність набуває форм об'єктивованого вираження, коли позиція мовця мінімізована або нейтралізована. Такі контексти відзначаються використанням безособових конструкцій, що фіксують нормативні вимоги або раціональні висновки. Формули типу *il faut*, *il convient de*, *il est nécessaire de* виконують функцію імперативного маркера без явного суб'єкта дії. У французькому документі *Direction générale des Douanes et Droits indirects* [Direction générale des..., 2023] наведено типову структуру: *Il convient de noter que pour les envois d'une valeur inférieure à 6 000 EUR, une déclaration simplifiée*

peut être utilisée. Вона позначає нормативну рекомендацію, а не особисте судження, і належить до деонтично-об'єктивованого типу. В українській офіційній практиці спостерігається аналогічна тенденція до деперсоналізації. Наприклад, в «Інструкції з охорони праці № 1» ДСНС України [Державна служба України..., 2021] фіксується: «*Евакуаційні шляхи необхідно постійно утримувати вільними*», що формально співвідноситься з французьким *Il faut maintenir les issues de secours dégagées en permanence*. Подібна синтаксична модель характерна для технічного дискурсу, де суб'єкт не персоніфікований, а модальність виражає об'єктивну вимогу. Французькі безособові конструкції (*il faut*, *il est interdit de*) виражають об'єктивність, тоді як українські («слід», «заборонено») зберігають певну суб'єктивність. Це підтверджує, що деонтична модальність відображає когнітивну форму соціальної норми [Cornillie & Hassler, 2022]. Ступінь об'єктивності зумовлений морфологічною структурою: французька нейтралізує персоналізацію граматично, українська – прагматично, що засвідчує вищу формалізацію французької системи.

Така форма реалізації модальності забезпечує прагматичну нейтральність тексту. У технічних настановах вона створює ефект формальної обов'язковості без звертання до адресата. Наприклад, у митній нотатці *Le Dédouanement Des Envois De Faible Valeur* [Le Dédouanement Des..., 2021] зазначено: *Il convient de présenter les documents justificatifs avant la validation du dédouanement*, що має еквівалент у науково-технічних текстах українською – «Перед валідацією митного оформлення слід надати підтвердні документи». Обидві моделі демонструють збіг функцій деонтичної модальності в офіційному стилі та вияв спільної прагматичної мети – узгодження тексту із системою норм. У науково-освітньому дискурсі, за даними Міністерства освіти і науки України [Міністерство освіти і науки..., 2025], ця форма зберігає ту саму структуру: «Перед початком занять необхідно перевірити справність електричного обладнання», що відповідає французькій формулі *Il faut vérifier le matériel avant le début des cours*. Обидві системи демонструють прагнення до об'єктивності й стандартизації висловлення.

У французьких навчальних і методичних текстах подібні модальні формули також використовуються як засіб нейтралізації суб'єктивності. У дисертації *L'alternance codique dans l'enseignement du FLE: Étude quantitative et qualitative de la production orale d'interlocuteurs suédophones en classe de lycée* [Stoltz, 2011] зазначено: *Il faut distinguer entre l'usage communicatif et pédagogique du code-switching*, що відповідає українському варіанту «Слід розрізняти комуніка-

тивне та педагогічне використання перемикачів кодів». Такий синтаксичний тип є показовим для наукових текстів, де автор прагне уникнути персоналізованої форми висловлення. Аналогічну тенденцію відображає український науковий стиль, у якому модальність реалізується через безособові конструкції з нейтральним відтінком нормативності. Як зазначається у праці «Національна академія наук України: історія становлення, успіху, проблем і перспектив» [Локтєв, 2019], у працях Національної академії наук України формули на кшталт «слід урахувати взаємозв'язок соціальних і технологічних чинників» замінюють особові вирази, що свідчить про прагнення до об'єктивності в науковому викладі. Ця тенденція узгоджується з висновками [Lee, 2024], що у французькому науковому дискурсі модальні структури нейтралізують авторську присутність, створюючи ефект об'єктивності. Натомість український стиль зберігає індивідуальну оцінність: конструкції «можна припустити», «ймовірно» маркують аргументативну м'якість, що свідчить про культурно зумовлений характер модальності.

У науковому та технічному дискурсі модальність має регулятивну функцію, стандартизуючи текст і нейтралізуючи суб'єктивність. В академічному мовленні вона набуває когнітивно-оцінного характеру, позначаючи ступінь упевненості чи гіпотетичність знання. Така реалізація формує епістемічний тип модальності, що відображає рівень переконаності мовця.

У французькому науковому дискурсі типовими є конструкції *on peut supposer que*, *il semble que*, *il est probable que*, що маркують гіпотетичність і аргументативний характер міркування. Так, у дослідженні *Français spontané et français normé: bien plus que deux variétés d'un même français* [K. Palasis, 2010] подано фрагмент: *On peut supposer que cette deuxième grammaire est acquise lors des interactions spontanées*, де модальний вираз фіксує невисоку ступінь упевненості. Його український відповідник «Можна припустити, що друга грамати́ка засвоюється у спонтанних взаємодіях» передає подібний рівень епістемічності через лексичний маркер «можна припустити». Епістемічна шкала варіюється від упевненості (*certainement*, *безумовно*) до сумніву (*peut-être*, *можливо*). У наукових текстах вона використовується для позначення логічного статусу тверджень і обґрунтованості висновків. У статті *Apprentissage et authenticité en français langue étrangère (FLE) – une étude sur l'effet motivationnel d'un échange linguistique* [C. Vuollet, 2024] зустрічається вислів *On peut supposer que l'apprentissage devrait être vécu comme le plus authentique*, який демонструє поєднання епістемічного припущення з модальним дієсловом умовності *devrait*.

В українській науковій традиції подібна структура трапляється, наприклад, у П. С. Корецької (2020): «Можна припустити, що запропонована модель прогнозування демонструє вищу стабільність результатів». У цих прикладах поєднання лексичних і граматичних засобів забезпечує точне вираження інтелектуальної позиції дослідника, зберігаючи баланс між твердженням і припущенням. Епістемічна модальність у науковому дискурсі виконує функцію аргументативної стриманості, яка дає змогу уникати категоричних формулювань. Конструкції на зразок *il semble que les résultats confirment...* або *можливо, отримані дані свідчать...* знижують ступінь суб'єктивності та підтримують об'єктивний стиль наукової аргументації. Аналогічні прийоми епістемічного маркування простежуються й у гуманітарних дослідженнях українського академічного дискурсу. Так, у роботі Е. В. Усікової (2023) «Психологічні особливості стресостійкості особистості в умовах війни» використано конструкції типу «ймовірно, що рівень емоційної стабільності зумовлює ступінь адаптивної поведінки» та «можна припустити, що виявлена тенденція має індивідуально-типологічний характер». Такі висловлення демонструють високий ступінь епістемічної стриманості, оскільки вони не фіксують знання як безумовне, а позначають його як результат спостереження або статистичного узагальнення. Авторка використовує лексеми «ймовірно», «можна припустити», «певною мірою», які виконують роль когнітивних маркерів обережності та підтримують академічну об'єктивність викладу. Ці спостереження узгоджуються з висновками [Diachok, 2021] про гнучкість українських епістемічних маркерів. Порівняння з французькими структурами (*il semble que*, *on peut supposer que*) показало типологічну відмінність: українська передає суб'єктивність лексично, французька – граматично. Це свідчить, що епістемічна шкала культурно зумовлена, а варіативність модальних засобів відображає гнучкість мови.

Епістемічна модальність на відміну від нормативно-описових форм технічного та наукового дискурсу спрямована не на регуляцію поведінки, а на вираження ступеня пізнавальної впевненості мовця. Проте в комунікативній системі вона тісно пов'язана з іншим різновидом – деонтичною модальністю, яка визначає не когнітивний, а нормативний статус висловлення. Якщо епістемічна модальність фіксує межі знання, то деонтична позначає межі дозволеного, необхідного або забороненого. Цей тип модальності переходить від сфери припущення до сфери обов'язку й регулює відносини між суб'єктом дії та соціальною нормою. Деонтична модальність реалізується через засоби вираження наказу, заборони або

дозволу, що встановлюють нормативний статус дії. У французькій юридичній мові основними маркерами є конструкції *il est interdit de, doit, est autorisé à*. У Code de la santé publique [France. Ministère chargé..., 2025] зазначено: *Il est interdit de fumer dans les lieux affectés à un usage collectif*, що фіксує пряму законодавчу заборону. В українському законодавстві аналогічна формула має вигляд «*Забороняється куріння у громадських місцях*» [Верховна Рада України..., 2025]. Обидва висловлення належать до безособового типу і демонструють високий ступінь граматикалізації модальності.

Окрім заборонних структур, французький деонтичний діапазон охоплює моделі обов'язку та дозволу. У Décret n°2019–1082 [Décret n° 2019–1082 du..., 2019] зустрічається фраза *Le conducteur doit porter un casque de protection*, де дієслово *devoir* встановлює нормативний обов'язок. Український еквівалент – «*Водій має бути у захисному шоломі*» – відтворює ту саму модальну категорію через лексему «має». У сфері офіційно-інституційного регулювання такі форми забезпечують юридичну чіткість висловлення, водночас нейтралізуючи суб'єктивний компонент. Варіації деонтичних форм охоплюють персональні й безособові моделі. Безособовість французьких конструкцій (*il est défendu de, il convient de respecter les règles*) корелює з українськими структурами типу «*слід дотримуватися правил*» або «*заборонено порушувати порядок*». У Законі України «Про рекламу» (1996) модальність формалізується через дієслівні вирази з обмежувальним значенням: «*Не допускається використання зображень дітей у рекламі тютюнових виробів*». Ця синтаксична модель виконує ту саму функцію нормативного контролю, що і французьке *Il est interdit d'utiliser des images d'enfants dans la publicité du tabac*.

У розмовному реєстрі французька мова допускає зниження офіційності через часткову редукцію деонтичних маркерів: *Tu dois rentrer avant minuit* або *Tu peux sortir si tu veux*, де модальність набуває міжособистісного характеру. В українському розмовному вжитку спостерігається аналогічна тенденція – «*Ти мусиш прийти вчасно*», «*Можеш залишитися, якщо хочеш*». Такий контраст показує широку адаптивність деонтичних структур залежно від комунікативного контексту. У нормативних, адміністративних і побутових сферах модальність виконує функцію регуляції дії, визначаючи ступінь обов'язковості, дозволеності або заборони. Її граматичні та синтаксичні моделі забезпечують чітке співвідношення між логічною структурою висловлення й соціальною роллю суб'єкта. Унаслідок цього деонтична модальність постає як формальний інструмент упорядкування

мовленнєвої поведінки, що одночасно підтримує комунікативну дисципліну й узгодженість із системою норм.

Типологічна систематизація та порівняльне узагальнення модальності у французькій та українській мовах

Типологічне зіставлення систем модальності у французькій та українській мовах дає змогу окреслити універсальні закономірності формування модальних значень і визначити специфіку їх реалізації у різних граматичних і комунікативних умовах. Обидві мови належать до різних типологічних груп – аналітичної та синтетичної, що зумовлює відмінності у способах граматичного маркування модальності. Водночас спільною для них залишається функціональна структура категорії, яка охоплює когнітивний, деонтичний, епістемічний та прагматичний рівні. Систематизація засобів вираження модальності дає змогу виявити як інваріантні характеристики, властиві європейському мовному простору, так і специфічні риси, зумовлені історією мовного розвитку, стилістичними нормами та жанровими особливостями.

Попри типологічну належність до різних мовних систем, французька та українська мови виявляють подібні принципи організації модального значення. Обидві спираються на багаторівневу систему вираження модальності – від граматичних форм дієслів до аналітичних словосполучень і дискурсивних часток. Спільні риси охоплюють функціональну симетрію модальних дієслів, паралелізм у вираженні епістемічних та деонтичних відношень, а також тенденцію до граматикалізації модальних структур у службових конструкціях (табл. 3).

Подібність у структурі модальної системи французької та української мов свідчить про універсальність когнітивно-комунікативних механізмів формування модальних значень. Незалежно від морфологічної будови обидві мови використовують схожі принципи для позначення знання, обов'язку чи можливості. Це вказує на сталість логіко-семантичної основи категорії модальності у європейському мовному ареалі. У французькій мові модальні структури характеризуються стабільністю й аналітичністю, тоді як українська зберігає морфологічну розмаїтість. Як зазначають [Legallois & Vajnovszki, 2021], синтаксична реалізація модальності залежить від типу мови. Результати цього дослідження підтверджують, що попри структурні відмінності французька й українська системи зберігають функціональну еквівалентність: обов'язок, можливість і припущення передаються різними, але рівноцінними засобами, що свідчить про універсальність когнітивної основи модальності.

Відмінності у вираженні модальності зумовлені морфологічним типом мов і характером синтаксич-

Таблиця 3

Спільні риси французької та української модальності

Аспект порівняння	Французька мова	Українська мова	Узагальнена характеристика
Типи модальності	Епістемічна (<i>il semble que, on peut supposer que</i>), деонтична (<i>il faut, devoir</i>)	Епістемічна (<i>можливо, здається</i>), деонтична (<i>слід, повинен</i>)	Обидві мови мають дві провідні функціональні зони модальності – когнітивну (оцінку достовірності) та нормативну (оцінку обов'язку)
Модальні дієслова	<i>devoir, falloir, pouvoir</i>	мусити, повинен, можна	Наявна функціональна симетрія між основними модальними дієсловами, що позначають обов'язок, можливість або дозвіл
Граматикалізація	Активна граматикалізація безособових конструкцій (<i>il faut, il convient de</i>)	Часткова граматикалізація дієслівно-прислівникових структур (<i>слід, необхідно</i>)	Спільна тенденція до формалізації модальності у службових одиницях офіційного та наукового стилю
Функції модальності	Регулятивна, когнітивна, аргументативна	Регулятивна, когнітивна, експресивна	Ідентичність функціональних рівнів при варіативності засобів вираження

Джерело: складено автором.

ної організації висловлення. Французька мова як аналітична реалізує модальні значення переважно через допоміжні конструкції, тоді як українська, зберігаючи синтетичні риси, частіше використовує лексичні та інтонаційно-синтаксичні засоби. Ступінь суб'єктивності модального висловлення також варіюється залежно від жанру, що відображає відмінності у мовній нормі (табл. 4).

Типологічні відмінності між французькою та українською модальністю визначаються переважно

структурно-граматичними чинниками. Якщо французька мова демонструє тенденцію до формалізованої граматикалізації, то українська зберігає лексичну гнучкість і прагматичну варіативність. Обидві системи забезпечують рівноцінні можливості вираження модальних відношень, проте реалізують їх різними шляхами – через аналітичну стандартизацію або синтетичну експресивність.

Типологічний аналіз модальності у французькій та українській мовах виявив низку універсальних

Таблиця 4

Типологічні відмінності у вираженні модальності

Аспект порівняння	Французька мова	Українська мова	Коментар
Типологічна основа	Аналітична мова: модальні значення виражаються через допоміжні дієслова й безособові конструкції	Синтетична мова: модальність часто реалізується через морфологічні засоби або самостійні предикати	Аналітичність французької системи протиставляється морфологічній гнучкості української
Граматикалізація	Високий рівень граматикалізації (<i>il faut que, il est nécessaire de</i>)	Менш формалізована структура, наявність лексичних і прислівникових еквівалентів (<i>потрібно, слід, варто</i>)	Французька тягнє до формально-структурного позначення модальності
Лексичні засоби	Обмежене коло модальних дієслів, чітко розмежованих за семантикою (<i>devoir, pouvoir</i>)	Більш широкий діапазон лексем із модальним відтінком (<i>має, може, здатний, припустимо</i>)	Українська система є відкритішою до семантичної варіації
Суб'єктивність	У наукових і технічних жанрах – переважно об'єктивна форма модальності (<i>il convient de, il est interdit de</i>)	У наукових і публіцистичних текстах – поєднання об'єктивних і суб'єктивних форм (<i>можна припустити, ймовірно</i>)	Рівень суб'єктивності у французькій нижчий, аніж в українській, що відображає стильову традицію
Дискурсивна організація	Стабільні синтаксичні моделі, сувора ієрархія частин речення	Вільніші синтаксичні схеми, інтонаційне маркування	Синтаксична організація української мови надає більшої варіативності вираженню модальності

Джерело: складено автором.

і специфічних закономірностей. Універсальною є двокомпонентна структура категорії, що охоплює епістемічну (когнітивну) й деонтичну (нормативну) модальність. Їх співвідношення відображає загальнолюдську потребу розмежовувати сферу знання і сферу дії. У французькій мові модальність частіше набуває форм граматикалізованих структур, що позначають офіційність і об'єктивність комунікації, тоді як в українській виражається через лексико-синтаксичну варіативність, яка дає змогу передавати як особисту оцінку, так і нормативну вимогу. Семантична кореляція між модальними дієсловами *devoir* – *повинен*, *falloir* – *треба*, *pouvoir* – *можна* підтверджує існування інтермовного паралелізму, а наявність форм типу *il faut*, *il convient de*, *слід*, *необхідно* демонструє спільну тенденцію до безособового формулювання вимог. Водночас французька модальність є більш ієрархічною та однорідною, тоді як українська – поліфункціональною і семантично розмитою, що зумовлює вищий рівень прагматичної гнучкості. Розгляд модальності як системи взаємодіючих смислових категорій узгоджується з підходом, що трактує її як семіотичний простір когнітивних, соціальних і культурних кодів [Badir, 2020].

Отримані результати показали: у французькій мові модальні одиниці формують стабільну граматичну систему, тоді як в українській відзначаються семантичною гнучкістю. Це доводить залежність семіотичної варіативності від рівня граматикалізації. Водночас модальність постає багаторівневою системою взаємодії когнітивних, граматичних і прагматичних ознак [Jaweed, 2025], що адаптується до морфологічних і культурно-комунікативних параметрів мови.

Висновки і перспективи подальших розробок у даному напрямі. У ході дослідження уточнено теоретичні параметри категорії модальності як багаторівневого явища, що поєднує семантичний, граматичний і прагматичний рівні мовної організації. Модальність розглянуто у взаємодії з категоріями часу, способу, аспекту та ілокутивності, що дало змогу визначити її як функціонально-семантичне поле, у межах якого співіснують деонтична, епістемічна, волітивна та оцінна підсистеми. Емпіричний аналіз французького та українського матеріалу підтвердив наявність спільних механізмів модальної репрезентації: вираження обов'язку, можливості, припущення та оцінності через дієслівні, лексичні й синтаксичні засоби. У французькій мові домінують аналітичні моделі (*devoir*; *falloir*; *pouvoir*; *il faut*, *il convient de*), тоді як українська характеризується лексико-синтаксичною гнучкістю («мусити», «треба», «можна», «слід»). Це свідчить, що обидві системи реалізують спільні когнітивні функції, але різними структурними шляхами – через граматичну стандартизацію

у французькій та варіативну лексико-синтаксичну організацію в українській. У науковому й технічному дискурсі виявлено тенденцію до деперсоналізованого вираження деонтичної модальності, тоді як епістемічна сфера позначається аргументативною обережністю й градацією упевненості. Типологічна систематизація підтвердила функціональну симетрію базових модальних дієслів і тенденцію до граматикалізації службових конструкцій у формально-офіційних стилях. Отримані результати дали змогу узгодити теоретичну модель модальності з її реальними мовними реалізаціями, визначити стабільні міжмовні паралелі й типологічно мотивовані розбіжності. Модальність постає універсальною когнітивно-комунікативною категорією, у межах якої формуються соціальні, епістемічні та ілокутивні стратегії мовлення.

Перспектива подальших досліджень полягає у можливості аналізу особливостей модальності у сучасному франкомовному цифровому спілкуванні (наприклад, у соціальних мережах, месенджерах), розширенні типологічного корпусного аналізу за участі інших мов, а також у застосуванні отриманих результатів у перекладознавстві, лінгводидактиці та комп'ютерній лінгвістиці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Badir S. La typologie sémiotique des modalités. Une mise au point. *Semiotica*. 2020. № 234. P. 79–101. URL: <https://www.degruyterbrill.com/document/doi/10.1515/sem-2018-0123/html>
2. Badir S. Affectivité et modalités langagières. *Espaces Linguistiques*. 2021. № 3. URL: <https://hdl.handle.net/2268/265968>
3. Boehm V. L'interaction et l'intersection sémantique de la temporalité, l'aspectualité et la modalité dans les langues romanes. *Linguistics*. URL: https://www.researchgate.net/publication/n/346059257_L'interaction_et_l'intersection_semantique_de_la_temporalite_l'aspectualite_et_la_modalite_dans_les_langues_romanes
4. Bondarchuk C., Chumachenko O. Features Of Written Language Communication By Means Of The Ukrainian Language (on the example of official-business, epistolary and conversational-functional styles). *Alfred Nobel University Journal of Philology*. 2021. <https://doi.org/10.32342/2523-4463-2021-1-21-15>
5. Britsyn V., Sukalenko T., Ladyniak N., Kaleniuk S., Zhelyazkova V. Modern tendencies of development of norms of Ukrainian language. *Linguistics and Culture Review*. 2021. <https://doi.org/10.21744/lingcure.v5ns4.1653>
6. Cornillie B., Hassler G. Modalité et évidentialité. 2022. URL: https://www.degruyterbrill.com/document/doi/10.1515/9783110551099-025/html?srsltid=AfmBOorQ3QsDWJ_

- Z6jRKRu8tUODY5liUG1Q7QKRIGBAiz_pIqUwzV9H-
7. Décret n° 2019–1082 du 23 octobre 2019 relatif à la réglementation des engins de déplacement personnel. 2019. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000039272656>
 8. Décret n°2006–1386 du 15 novembre 2006 fixant les conditions d'application de l'interdiction de fumer dans les lieux affectés à un usage collectif. 2006. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/LEGITEXT000006054716>
 9. Diachok N. Contextual features for implementing epistemic modality. *Journal «Ukrainian sense»*. 2021. № 1. P. 108–115. <https://doi.org/10.15421/462109>
 10. Direction générale des Douanes et Droits indirects. *Note aux opérateurs: SOPRANO-REX (envois d'une valeur inférieure à 6 000 EUR)*. 2023. URL: <https://www.douane.gouv.fr/sites/default/files/2023-06/23/Note-aux-operateurs-SOPRANO-REX.pdf>
 11. France. Ministère chargé de la Santé. Code de la santé publique. 2025. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006072665/LEGISCTA000033045212/
 12. Hammond M., Noonan M. *Theoretical morphology: Approaches in modern linguistics*. Brill. 2023. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=ivL7EAAAQBAJ&lpg=PR3&ots=DvfeTYm-c&dq=The%20concept%20of%20modality%20in%20modern%20linguistics&lr&hl=ru&pg=PR3#v=onepage&q&f=false>
 13. Haßler G. Les approches fonctionnelles de la modalité. *Manuel des modes et modalités*. 2022. № 29. P. 83. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=N4ZaEAAAQBAJ&lpg=PA83&ots=affzFZF7bW&dq=notion%20linguistique%20de%20la%20modalit%C3%A9%2C%20types%20et%20fonctions%20de%20la%20modalit%C3%A9%20dans%20la%20langue%20contemporaine&lr&hl=ru&pg=PA83#v=onepage&q=notion%20linguistique%20de%20la%20modalit%C3%A9,%20types%20et%20fonctions%20de%20la%20modalit%C3%A9%20dans%20la%20langue%20contemporaine&f=false>
 14. Martins A. Tense, Aspect, Mood and Modality. *Scripta*. 2020. № 24. P. 27–45. URL: https://dlwqtxts1x7le7.cloudfront.net/105780565/17178-libre.pdf?1694981082=&response-content-disposition=inline%3B+filename%3DTense_Aspect_Mood_and_Modality.pdf&Expires=1761618173&Signature=QLKvzTeXzz2f-ASIfyG6HEBSnIDjW~JykneZv~Pb2i8rUhfAp-I1pEJbpkKrlBFgJ13delIDf3j0NccjbYhqwlHTO3MU5XjsfJ5OqZijYpZ~8iAbRsyal6VIvk6cN8Js2Hf82Vq3MeNZl0dvmdS3cfUgTvajcaPk9kwxhfh9ZQ
 15. Holubenko N. Strategies of Explicit and Implicit Realization of Modality in Intersemiotic Translation. *Cogito-Multidisciplinary research Journal*. 2022. № 2. P. 145–159. URL: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=1060599>
 16. Jaweed S. H. *Modality in linguistics* (Doctoral dissertation, Ministry of Higher Education). 2025. URL: <https://systems.uomisan.edu.iq/projects/uploads/files/m4fa60e03u9ijdt.pdf>
 17. Kronning H. Les verbes modaux devoir et pouvoir. 2024. URL: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1858109/FULLTEXT01.pdf>
 18. Le Dédouanement Des Envois De Faible Valeur. 2021. URL: https://www.edouane.com/wp-content/uploads/2021/07/20210701_Annexe-revisée-Note-aux-operateurs-Instruction-sur-le-dedouanement-des-envois-de-faible-valeur.pdf
 19. Le Querler N. La notion de «modalité». Types de modalité. *Manuel des modes et modalités*. Berlin: De Gruyter. 2022. P. 23–40. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=N4ZaEAAAQBAJ&lpg=PA23&ots=affzFZF7bW&dq=notion%20linguistique%20de%20la%20modalit%C3%A9%2C%20types%20et%20fonctions%20de%20la%20modalit%C3%A9%20dans%20la%20langue%20contemporaine&lr&hl=ru&pg=PA23#v=twopage&q&f=true>
 20. Leahy B. P., Carey S. E. The acquisition of modal concepts. *Trends in Cognitive Sciences*. 2020. № 24(1). P. 65–78. URL: [https://www.cell.com/trends/cognitive-sciences/abstract/S1364-6613\(19\)30262-1?dgcid=raven_jbs_aip_email](https://www.cell.com/trends/cognitive-sciences/abstract/S1364-6613(19)30262-1?dgcid=raven_jbs_aip_email)
 21. Lee C. *La phraséologie dans le discours scientifique oral en français: formules de prise en compte de l'allocutaire* (Doctoral dissertation, Université Grenoble Alpes [2020-....]). 2024. URL: <https://theses.hal.science/tel-04996629/>
 22. Legallois D., Vajnovszki A. Proposition pour une conception modale des noms dits sous-spécifiés. *Corela. Cognition, représentation, langage*, (HS-34). 2021. <https://doi.org/10.4000/corela.13617>
 23. Navchuk H., Shutak L. The exclamatory sentences in line with the multidimensional research. 2020. URL: https://dspace.bsmu.edu.ua/bitstream/123456789/17508/1/APSN_3_2020_010.pdf
 24. Palasis K. Français spontané et français normé: bien plus que deux variétés d'un même français. Q2zOmo1QOnrbjsukNgCXU03nobMIJPunNzaT-7iQUnjB0ocRHIPYagxJpovBESWkBPOKp37btQUxe0RsZKDydJj0USCbZK8ng~UQVGeWDZeAwXSnW9VZz7fr9IbonyjHKMyEAa8Gz4H0VLlwK84GMmkNoKMhGXaHo6e7G4UJw__&Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA

- In *Variétés, Variations et Formes du Français*. 2010. URL: <https://hal.science/hal-01360844/>
25. Patard A. *Temps, modalité et évidentialité dans la langue* (Doctoral dissertation, Université Sorbonne Nouvelle – Paris 3). 2023. URL: <https://hal.science/tel-04085821/>
 26. Pedchenko S. O. The subjective modality in modern Ukrainian: the lingual-pragmatic dimension. *Вчені записки*. 2020. 1202098. <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.4-1/19>
 27. Radchuk O., & Tuchyna N. Subjective modality as an anthropocentric attribute of a text and a linguistic personality. *The Journal of VN Karazin Kharkiv National University. Series «Philology»*. 2025. № 96. P. 55–60. URL: <https://periodicals.karazin.ua/philology/article/view/26589>
 28. Roca-Royes S. *Modality*. Cambridge University Press. 2023. URL: <https://www.cambridge.org/core/elements/modality/377A7E6C0D2E13C823B1385EB0B8B98F>
 29. Stoltz J. *L'alternance codiquée dans l'enseignement du FLE: Étude quantitative et qualitative de la production orale d'interlocuteurs suédophones en classe de lycée* (Doctoral dissertation, Linnaeus University Press). 2011. URL: <https://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A424694&dswid=8793>
 30. Tatoeba. 2025. URL: <https://tatoeba.org/fr>
 31. Thomasson A. The Function of Modal Discourse. 2020. P. 52–76. <https://doi.org/10.1093/oso/9780190098193.003.0003>
 32. Vuollet C. Apprentissage et authenticité en français langue étrangère (FLE) – une étude sur l'effet motivationnel d'un échange linguistique. 2024. URL: <https://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1837257&dswid=9214>
 33. Верховна Рада України. Закон України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення». 2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2899-15#Text>
 34. Державна служба України з надзвичайних ситуацій. Інструкція з охорони праці № 1: Програма вступного інструктажу. 2021. С. 12–13. URL: <https://km.dsns.gov.ua/upload/2/3/3/7/8/4/8/1-programa-vstupnogo-instruktazu-gu-dsns-2021.pdf>
 35. Усікова Е. В Психологічні особливості стресостійкості особистості в умовах війни. 2023. URL: <https://ir.library.knu.ua/entities/publication/c70ac044-e1cb-4b9d-97a3-3e1bbb193b4c>
 36. Закон України «Про рекламу». 1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80#Text>
 37. Корецька П. С. Прогнозування часових рядів на основі використання штучних нейронних мереж. 2020. URL: <https://openarchive.nure.ua/entities/publication/7f9c730c-caaf-4f7a-acb4-4cf8c98b9f01>
 38. Локтев В. М. Національна академія наук України: історія становлення, успіху, проблем і перспектив. *Сенсорна електроніка і мікросистемні технології*. 2019. № 16(1). С. 5–23. <https://doi.org/10.18524/1815-7459.2019.1.159484>
 39. Міністерство освіти і науки України. Інструкція з пожежної безпеки для навчального кабінету фізики. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський державний інститут. 2025. URL: <https://kpdi.edu.ua/wp-content/uploads/2025/02/Instruktsiya-z-pozhezhnoyi-bezpeky-v-kabineti-fizyky-2224-rik.pdf>
 40. Служба освітнього омбудсмена України. Міжнародний досвід щодо (не) використання мобільних телефонів у закладах освіти. 2023. URL: <https://eo.gov.ua/mizhnarodnyy-dosvid-shchodo-ne-vykorystannia-mobilnykh-telefoniv-u-zakladakh-osvity/>

REFERENCES

1. Badir, S. (2020). La typologie sémiotique des modalités. Une mise au point. *Semiotica*, 2020(234), 79–101. Retrieved from: <https://www.degruyterbrill.com/document/doi/10.1515/sem-2018-0123/html>
2. Badir, S. (2021). Affectivité et modalités langagières. *Espaces Linguistiques*, 3. Retrieved from: <https://hdl.handle.net/2268/265968>
3. Boehm, V. L'interaction et l'intersection sémantique de la temporalité, l'aspectualité et la modalité dans les langues romanes. *Linguistics*. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/346059257_L'i_nteraction_et_l'intersection_semantique_de_la_temporalite_l'aspectualite_et_la_modalite_dans_les_langues_romanes
4. Bondarchuk, C., & Chumachenko, O. (2021). Features Of Written Language Communication By Means Of The Ukrainian Language (on the example of official-business, epistolary and conversational-functional styles). *Alfred Nobel University Journal of Philology*. <https://doi.org/10.32342/2523-4463-2021-1-21-15>
5. Britsyn, V., Sukalenko, T., Ladyniak, N., Kaleniuk, S., & Zhelyazkova, V. (2021). Modern tendencies of development of norms of Ukrainian language. *Linguistics and Culture Review*. <https://doi.org/10.21744/lingcure.v5ns4.1653>
6. Cornillie, B., & Hassler, G. (2022). Modalité et évidentialité. Retrieved from: https://www.degruyterbrill.com/document/doi/10.1515/9783110551099-025/html?srsltid=AfmBOorQ3QSDWJ_Z6jRKRu8tUODY5liUG1Q7QKRIGBaiz_pIqUwzV9H-

7. Décret n° 2019–1082 du 23 octobre 2019 relatif à la réglementation des engins de déplacement personnel. (2019). Retrieved from: <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000039272656>
8. Décret n°2006–1386 du 15 novembre 2006 fixant les conditions d'application de l'interdiction de fumer dans les lieux affectés à un usage collectif. (2006). Retrieved from: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/LEGITEXT000006054716>
9. Diachok, N. (2021). Contextual features for implementing epistemic modality. *Journal «Ukrainian sense»*, (1), 108–115. <https://doi.org/10.15421/462109>
10. Direction générale des Douanes et Droits indirects. (2023). *Note aux opérateurs: SOPRANO-REX (envois d'une valeur inférieure à 6 000 EUR)*. Retrieved from: <https://www.douane.gouv.fr/sites/default/files/2023-06/23/Note-aux-operateurs-SOPRANO-REX.pdf>
11. France. Ministère chargé de la Santé. (2025). Code de la santé publique. Retrieved from: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006072665/LEGISCTA000033045212/
12. Hammond, M., & Noonan, M. (2023). *Theoretical morphology: Approaches in modern linguistics*. Brill. Retrieved from: <https://books.google.com.ua/books?id=ivL7EAAAQBAJ&lpg=PR3&ots=sDvfeTYm-c&dq=The%20concept%20of%20modality%20in%20modern%20linguistics&lr&hl=ru&pg=PR3#v=onepage&q&f=false>
13. Haßler, G. (2022). Les approches fonctionnelles de la modalité. *Manuel des modes et modalités*, 29, 83. Retrieved from: <https://books.google.com.ua/books?id=N4ZaEAAAQBAJ&lpg=PA83&ots=affzFZF7bW&dq=notion%20linguistique%20de%20la%20modalit%C3%A9%2C%20types%20et%20fonctions%20de%20la%20modalit%C3%A9%20dans%20la%20langue%20contemporaine&lr&hl=ru&pg=PA83#v=onepage&q=notion%20linguistique%20de%20la%20modalit%C3%A9,%20types%20et%20fonctions%20de%20la%20modalit%C3%A9%20dans%20la%20langue%20contemporaine&f=false>
14. Martins, A. (2020). Tense, Aspect, Mood and Modality. *Scripta*, 24, 27–45. Retrieved from: https://dlwqtxtslxzle7.cloudfront.net/105780565/17178-libre.pdf?1694981082=&response-content-disposition=inline%3B+filename%3DTense_Aspect_Mood_and_Modality.pdf&Expires=1761618173&Signature=QLKvzTeXzzZ2f-ASIfyG6HEBSnldjW~JykneZv~Pb2i8rUh0FlAp-I1pEJbpkKrlBFgJ13delDf3j0NccjbYhqwlHTO3MU5XjsfJ5OqZijYpZ~8iAbRsyal6VIvk6cN8Js2Hf82Vq3MeNZl0dvmdS3cfUgTvajcaPk9kwxfhf9ZQQ2zOmo1QOnrbsukNgCXU03nobMIJPunNzaT-7iQUnjB0ocRHIPYagxJpovBESWkBP0Kp37btQUxe0RsZKDydJj0USCbZK8ng~UQVGeWDzeAwXSnW9VZz7fr9IbonyjHKMyEAa8Gz4H0VLIwk84GMmkNoKMhGXaHo6e7G4UJw__&Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA
15. Holubenko, N. (2022). Strategies of Explicit and Implicit Realization of Modality in Intersemiotic Translation. *Cogito-Multidisciplinary research Journal*, (2), 145–159. Retrieved from: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=1060599>
16. Jaweed, S. H. (2025). *Modality in linguistics* (Doctoral dissertation, Ministry of Higher Education). Retrieved from: <https://systems.uomisan.edu.iq/projects/uploads/files/m4fa6oe03u9jdt.pdf>
17. Kronning, H. (2024). Les verbes modaux devoir et pouvoir. Retrieved from: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1858109/FULLTEXT01.pdf>
18. Le Dédouanement Des Envois De Faible Valeur. (2021). Retrieved from: https://www.edouane.com/wp-content/uploads/2021/07/20210701_Annexe-revisée-Note-aux-operateurs-Instruction-sur-le-dedouanement-des-envois-de-faible-valeur.pdf
19. Le Querler, N. (2022). La notion de «modalité». Types de modalité. *Manuel des modes et modalités*. Berlin: De Gruyter, 23–40. Retrieved from: <https://books.google.com.ua/books?id=N4ZaEAAAQBAJ&lpg=PA23&ots=affzFZF7bW&dq=notion%20linguistique%20de%20la%20modalit%C3%A9%2C%20types%20et%20fonctions%20de%20la%20modalit%C3%A9%20dans%20la%20langue%20contemporaine&lr&hl=ru&pg=PA23#v=twopage&q&f=true>
20. Leahy, B. P., & Carey, S. E. (2020). *The acquisition of modal concepts*. Trends in Cognitive Sciences, 24(1), 65–78. Retrieved from: [https://www.cell.com/trends/cognitive-sciences/abstract/S1364-6613\(19\)30262-1?dgcid=raven_jbs_aip_email](https://www.cell.com/trends/cognitive-sciences/abstract/S1364-6613(19)30262-1?dgcid=raven_jbs_aip_email)
21. Lee, C. (2024). *La phraséologie dans le discours scientifique oral en français: formules de prise en compte de l'allocutaire* (Doctoral dissertation, Université Grenoble Alpes [2020-....]). Retrieved from: <https://theses.hal.science/tel-04996629/>
22. Legallois, D., & Vajnovszki, A. (2021). Proposition pour une conception modale des noms dits sous-spécifiés. *Corela. Cognition, représentation, langage*, (HS-34). <https://doi.org/10.4000/corela.13617>
23. Navchuk, H., & Shutak, L. (2020). The exclamatory sentences in line with the multidimensional research. Retrieved from: https://dspace.bsmu.edu.ua/bitstream/123456789/17508/1/APSN_3_2020_010.pdf

24. Palasis, K. (2010). Français spontané et français normé: bien plus que deux variétés d'un même français. In *Variétés, Variations et Formes du Français*. Retrieved from: <https://hal.science/hal-01360844/>
25. Patard, A. (2023). *Temps, modalité et évidentialité dans la langue* (Doctoral dissertation, Université Sorbonne Nouvelle – Paris 3). Retrieved from: <https://hal.science/tel-04085821/>
26. Pedchenko, S. O. (2020). The subjective modality in modern Ukrainian: the lingual-pragmatic dimension. *Вчені записки*, 1202098. <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.4-1/19>
27. Radchuk, O., & Tuchyna, N. (2025). Subjective modality as an anthropocentric attribute of a text and a linguistic personality. *The Journal of VN Karazin Kharkiv National University. Series «Philology»*, (96), 55–60. Retrieved from: <https://periodicals.karazin.ua/philology/article/view/26589>
28. Roca-Royes, S. (2023). *Modality*. Cambridge University Press. Retrieved from: <https://www.cambridge.org/core/elements/modality/377A7E6C0D2E13C823B1385EB0B8B98F>
29. Stoltz, J. (2011). *L'alternance codique dans l'enseignement du FLE: Étude quantitative et qualitative de la production orale d'interlocuteurs suédophones en classe de lycée* (Doctoral dissertation, Linnaeus University Press). Retrieved from: <https://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A424694&dsid=-8793>
30. Tatoeba. (2025). Retrieved from: <https://tatoeba.org/fr>
31. Thomasson, A. (2020). The Function of Modal Discourse, 52–76. <https://doi.org/10.1093/oso/9780190098193.003.0003>
32. Vuollet, C. (2024). Apprentissage et authenticité en français langue étrangère (FLE) – une étude sur l'effet motivationnel d'un échange linguistique. Retrieved from: <https://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1837257&dsid=9214>
33. Verkhovna Rada Ukrainy. (2025). *Zakon Ukrainy «Pro zakhody shchodo poperedzhennia ta zmenshennia vzhivannia tiutiuovyykh vyrobiv i yikh shkidlyvoho vplyvu na zdorovia naselennia»*. [Law of Ukraine «On Measures for the Prevention and Reduction of Tobacco Use and Its Harmful Effects on Public Health»]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2899-15#Text>
34. Derzhavna Sluzhba Ukrainy z Nadzvychainykh Sytuatsii. (2021). *Instruktsiia z okhorony pratsi № 1: Prohrama vstupnoho instruktazhu* (pp. 12–13). Kyiv. [Instruction on Labor Protection No. 1: Introductory Briefing Program]. Retrieved from: <https://km.dsns.gov.ua/upload/2/3/3/7/8/4/8/1-programa-vstupnogo-instruktazu-gu-dsns-2021.pdf>
35. Usikova, E. V. (2023). *Psykhologichni osoblyvosti stresostykosti osobystosti v umovakh viiny* [Psychological Features of Individual Stress Resistance in Wartime Conditions]. Retrieved from: <https://ir.library.knu.ua/entities/publication/c70ac044-e1cb-4b9d-97a3-3e1bbb193b4c>
36. Zakon Ukrainy «Pro reklamu». (1996). *Law of Ukraine «On Advertising»*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80#Text>
37. Koretska, P. S. (2020). *Prohnozuvannia chasovykh riadiv na osnovi vykorystannia shtuchnykh neuronnykh merezh* [Forecasting Time Series Based on the Use of Artificial Neural Networks]. Retrieved from: <https://openarchive.nure.ua/entities/publication/7f9c730c-caaf-4f7a-acb4-4cf8c98b9f01>
38. Loktiev, V. M. (2019). *Natsionalna akademiia nauk Ukrainy: istoriia stanovlennia, uspihu, problem i perspektyv* [National Academy of Sciences of Ukraine: History of Formation, Success, Problems, and Prospects]. *Sensorna elektronika i mikrosystemni tekhnologii*, 16(1), 5–23. <https://doi.org/10.18524/1815-7459.2019.1.159484>
39. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2025). *Instruktsiia z pozhezhnoi bezpeky dlia navchalnoho kabinetu fizyky* [Fire Safety Instruction for the Physics Classroom]. Kamianets-Podilskyi: Kamianets-Podilskyi State Institute. Retrieved from: <https://kpdi.edu.ua/wp-content/uploads/2025/02/Instruktsiya-z-pozhezhnoyi-bezpeky-v-kabineti-fizyky-2224-rik.pdf>
40. Sluzhba osvitnoho ombudsmena Ukrainy. (2023). *Mizhnarodnyi dosvid shchodo (ne) vykorystannia mobilnykh telefoniv u zakladykh osvity* [International Experience on the (Non)Use of Mobile Phones in Educational Institutions] [Official statement]. Retrieved from: <https://eo.gov.ua/mizhnarodnyy-dosvid-shchodo-ne-vykorystannia-mobilnykh-telefoniv-u-zakladykh-osvity/>

Дата першого надходження рукопису до видання: 28.10.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 24.11.2025

Дата публікації: 30.12.2025